

Kur'an'da Bir Ahlak Ölçüsü Olarak "Yürüme Tarzı"

Ergün ÇAPAN*

Özet: Kur'an, insanın yürüme fiilini, ideal fert ve toplum portresinin temel esaslarını ve ahlâkî değerlerini verdiği yerlerde ele almış; tevhit inancı, ibadet, muamelat ve ahlâkî değerler blokajı üzerinde konu ile ilgili düzenlemelerini zikretmiştir. İnsanın ilahî öğretiler istikametinde belli bir kalıba koyması gereken ahlâkî davranışlarından bir tanesi de onun yürüyüş keyfiyetidir. Kur'an, bir Müslümanın fert ve toplum hayatında, tebliğ, irşat ve ibadet hayatında sergilemesi gereken önemli bir beden dilinin de yürüme olduğuna dikkatleri çekerek bu konuda uyulması gereken disiplinleri çok canlı bir şekilde ortaya koymuştur. Gurur, kibir ve çalımla yürümeyi yasaklamış, tevazu, vakar ve denge içinde yürümeyi emretmiş; özellikle bayanların haya, edep ve fitneye sebebiyet verebilecek tavır ve davranışlardan uzak bir şekilde yürümelerinin önemine vurgu yapmıştır. Yeryüzünde Allah'ın sanat eserlerini ibret ve tefekkürle müşahade ederek gezip –dolaşmayı emretmiş, gurur, kibir ve çalımla yürüyenlerin, koğuculuk eksenli, insanları birbirine düşürme gayesiyle hareket eden tiplerin ahirette karşılaacağı feci akibeti bildirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, yürüme tarzı, beden dili, gurur, çalım, tevazu.

"Walking Manner" As a Measure of Ethics in The Qur'an

Abstract: The Qur'an mentions "walking manner" in the context of fundamental principles of its idealized person and society, moral values, and how it is considered as a measure of conduct based on

---

* Yrd. Doç. Dr., Fatih Ü. İlahiyat Fak. Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, İstanbul / Türkiye. erguncapan@hotmail.com

tawhid, worship, social relations, and ethics. Thus, according to the Qur'an, "walking manner" is one of the physical actions people are supposed to give a form in line with the divine guidance. The Qur'anic description of walking is very vivid in laying out the disciplines to follow and as an important body language needed in one's personal as well as social life, in the practice of proclaiming and teaching of the religion and during worship. While walking in conceit, arrogance, and ostentation is forbidden, walking in humility, dignity, and in a balanced manner is enjoined, and a special emphasis is given to women walking in modesty and with caution not to give rise to any possible provocation. The Qur'an encourages walking and traveling in a contemplative observation of the marvelous works of art created by God, and admonishes those walking in conceit and moving around playing both ends to cause conflict between people of the grievous consequences they will face in the hereafter.

Key words: Morality, walking manner, body language, conceit, ostentation, humility

Giriş

İnsan, akıl ve iradesiyle varlık âleminde müstesna bir konuma sahiptir. Allah, akıl ve irade sahibi olan insana ayrı bir değer vererek onu din ile mükellef tutmuş ve semavî mesajına muhatap kılmıştır. İnanç manzumesinden, ibadet, muamelat, ahlak, kalp ve ruh hayatına, ondan yürüme, konuşma gibi davranış ve tavırlara kadar, insanın kendisine verilen istidat ve donanımını Allah'ın emir ve yasakları istikametinde yönlendirip belli bir kıvama, modele ulaştırması dinin en önemli hedeflerindedir. Bunun yolu da Kur'an ve Sünnet'in mesajlarının yaşana yaşana insan tabiatının bir yanı, bir derinliği haline getirilmesinden geçmektedir. İnsanın ilahî öğretiler istikametinde belli bir kalıba koyması gereken davranışlarından bir tanesi de onun yürüyüş tarzıdır. Kur'an bu konuya ciddi önem vererek değişik açılardan ele almıştır. İşte bu çalışmamızda Kur'an'da yürümenin nasıl ele alındığını, bir Müslüman için ideal yürüme tarzının ne olduğunu bir makale çerçevesinde ele alıp, incelemeye çalışacağız.

İnsanın yürümesi ile ilgili Kur'an ve Sünnet'in mesajlarını modern zamanda "beden dili" adı altında ele alarak kavramlaştıran

çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaktadır. ¹ Zira Allah'ın insana verdiği en önemli nimetlerden birisi "beyan kabiliyeti" dir. Kur'an, Rahman'ın rahmet tecellilerinin en önemlilerinden birisi olarak insana verilen "beyan"ı zikretmektedir.² İnsanın duygu ve düşüncelerini, maksadını konuşarak ifade etmesi onu diğer varlıklardan ayıran en temel özelliklerden birisidir. Bununla birlikte insanın beyan kabiliyeti sadece konuşmayla sınırlandırılmamıştır. Kur'an'da geçen "işaret"³ "remiz"⁴, "savm"⁵ gibi fiilleri; el, kol, ayak, gövde, jest ve mimik ve benzeri uzuvlarıyla yaptığı hareketleri de "beyan" içinde değerlendirmek mümkündür. Hatta bütün bunların hepsi "beden dili" başlığı altında ele alınmaktadır. Konuya ilk önce Kur'an'daki yürüme manasını ifade eden ayetlere genel bir bakış atfederek başlamanın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Kur'an'da Yürüme Anlamını İfade Eden Lafızlara Genel Bir Bakış

Kur'an-ı Kerim'de değişik çeşit ve tonlarıyla "yürüme" anlamını ifade eden kelimeler kullanılmıştır. Kısaca bunlar hakkında bilgi vermek istiyoruz:

1. Meşy (مشى): Hızlı veya yavaş bir şekilde ayaklar üstünde yürümek demektir.⁶ Bir yerden başka bir yere iradeyle yapılan intikal manasına da gelmektedir.⁷ Bir canlının mutlak manada ayakları üstünde yürümesini ifade için de bu fiil kullanılmaktadır.

Kur'an'da canlıların kimisinin sürünerek, kimisinin iki ayak, kimisinin de dört ayak üzerinde yürümesi nazara verilerek her bir varlığın donanımına uygun bir şekilde fitrî olarak yürümesine dikkatler çekilmiştir.⁸ Diğer taraftan yüzükoyun sürünerek giden ile

¹ Necati Kara, *Bir İletişim Aracı Olarak Kur'an'da Beden Dili*, Bilge Yayınları, İstanbul, 2004, s.432; Kadri Yıldırım, *Arap Dili ve Belağatında Bedensel Beyan* Ekev Dergisi, 2002, sayı: 13, s.295-314; Bünyamin Erul, *Hz. Peygamber ve Beden Dili*, İslam'ın Güncel Sunumu (Kutlu Doğum 2003), Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2003, s. 217-220.

² Rahman, 55/4.

³ Meryem, 19/29

⁴ Âl-i imran, 3/41

⁵ Meryem, 19/26

⁶ Feyyûmî, Ahmed b. Muhammed, *El-Misbahu'l-Münîr*, el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, t.s., "mşy" md.

⁷ Rağîb el-İsfahanî, *Mu'cemu Müfredati Eلفazi'l-Kur'an*, (Tahk.: Nedim Mar'aşlı) Beyrut, Dârü'l-Fikr, t.s., "mşy" madd.

⁸ Nur, 24/45

istikamet üzere yürüenin⁹ ve iman nuruyla insanlar arasında yürüyenle karanlıklarda kalıp bocalayan insanın bir olmadığı¹⁰ anlatılırken de yine yürüme (meşy) kelimesi kullanılmıştır. Tabii bu kıyaslamada yürüme kelimesi bahsi geçen insanların ilahî mesaja göre hayat çizgisini ifade etmek için kullanılmıştır. Bununla birlikte Allah'ın lütuflarından istifade etmek ve ibret almak için gezip-dolaşmaya teşvik edilirken de bu fiil kullanılmıştır.¹¹

2. Sa'y (سعي): Koşmak, hızlı yürümek, çalışmak ve kastetmek gibi manalara gelmektedir.¹² Hayır veya şer bir işte ciddiyetle koşturmaktır. Meşy, "sa'y"den daha geneldir. Kur'an'da "sa'y", hayır veya şer bir işi ciddiyetle ele alıp onu gerçekleştirmek için yürümek, koşuşturmak manalarında kullanılmıştır.¹³

3. Müsâra'at (مسارعة): Müsabaka yaparcasına hayırda koşma manasını ifade eden "müsaraat" emri de Kur'an'da geçmektedir.¹⁴

4. Seyr (سير): Bir yerden başka bir yere gitmek, yeryüzünde gezip-dolaşmak manalarına gelmektedir.¹⁵ Kur'an, pek çok ayette Peygamber Efendimiz'in getirdiği mesaja inanmayanlara, geçmiş peygamberleri ve onların getirdiği mesajları, haşri, ölüm ötesi hayatı yalanlayan ve inkâr edenlerin nasıl gazab-ı ilahiyle yerle bir olduklarını, helak edildiklerini görmek ve ibret almak için yeryüzünde gezip-dolaşmaya davet etmektedir.¹⁶ Buradaki yürüme ve gezip-dolaşmalar ibret almaya, tefekkür etmeye sevk etmek ve Allah'ın lütfettiği nimeti/nimetleri hatırlatmaya yöneliktir.

Seyr kökünden gelen "tesyir" de gezip-dolaştırma manasına gelmektedir. Nitekim şu ayette geçmektedir: "Sizi karada olsun, denizde olsun gezdirip dolaştıran O'dur."¹⁷

5. Murur (مرور): Gelip- geçmek, uğramak manasına

⁹ Mülk, 67/22

¹⁰ En'am, 6/122

¹¹ Mülk, 67/15

¹² İbn Manzur, Ebü'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem , *Lisanu'l-Arab*, Beyrut, Dâru Sadır, [t.y.], "say" mad., 14/38.)

¹³ Necm, 53/39; Bakara, 2/205; Naziat, 79/35.

¹⁴ Âl-i imran, 3/133.

¹⁵ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, "syr" mad.; Rağıb, *Müfredat*, "syr" mad.

¹⁶ Hacc, 22/42-46; En'am, 6/11; Fâtır, 35/44; Yusuf, 12/109; Rûm, 30/9; Gâfir, 40/82; Muhammed, 47/10; Neml, 27/69; Ankebut, 29/19-20; Nahl, 16/36; Nahl, 27/69; Ankebut, 29/20.

¹⁷ Yunus, 10/22

gelmektedir.¹⁸ Kur'an'da değişik ayetlerde bu manada kullanılmaktadır.¹⁹

6. Temattu' (تمطؤ): İnsanın kendisini beğenerek, gurur, çalım ve caka ile elini, kolunu sallayarak yürümek manasına gelmektedir.²⁰ Nitekim Kur'an'da geçtiği yerde bu mana çok güzel resmedilmiştir: **ثُمَّ** **ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَمْتَطِي** “Bir de yaptığınan memnun olarak, çalımli çalımli, gerine gerine yürüyerek kendi taraftarlarının yanına dönerdi”²¹

Kur'an'da yürüme manasını ifade eden kelimelere genel bir bakıştan sonra şimdi insanın yürüme tarzını; inanç, ibadet, muamelat ve ahlak temelli disipline eden ayetleri belli başlıklar altında ele almak istiyoruz.

Kur'an'da Yerilen Yürüme Tarzları

1.Gurur ve Kibirle Yürümek

Kur'an'da gururla, çalımla ve böbürlenerek yürüme çok sert ifadelerle yasaklanmıştır. Bu konudaki nehyin yer aldığı iki ayet şu şekildedir:

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا

“Yeryüzünde gurur, kibir içinde ve kasıla kasıla yürüme! Zira (ne kadar kibirlenirsen kibirlen), sen ne yeri delip geçebilir ne de dağların boyuna erişebilirsin!” (İsra, 16/37)

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

“Kibirli davranarak insanlara yüzünü dönme, yerde çalımli çalımli yürüme! Çünkü Allah kibirle kasılan, kendini beğenmiş, övünüp duran kimseleri asla sevmez.” (Lokman, 31/18)

Bu ayetlerdeki **وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا** ifadesi haddi aşan sevinme ve neşelenme, kendini beğenerek, kasıla kasıla yürüme anlamındadır.²² Allah Teâlâ bu ayetlerde, yeryüzünde çalımla, gururla ve insanları hafife alarak, kendini onlardan üstün ve faziletli görerek kasıla, kasıla yürümeyi yasaklamaktadır.²³ Bu şekilde

¹⁸ Rağıb, Müfredat, “mrr” mad.

¹⁹ Bakara, 2/259; Yunus, 10/12; Hud, 11/38; Yusuf, 12/105; Saffat, 37/137; Furkan, 25/72.

²⁰ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, “mty” mad.

²¹ Kıyame, 75/33.

²² İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, “mrh” mad.

²³ Taberi, İbn Cerîr, *Câmiu'l-Beyan an Te'vil-i Âyi'l-Kur'an*. Beyrut, Daru'l-Fikr, 1994,15/88; Fahreddin er-Razi, *Mefatihü'l-Çayb*. Beyrut, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye,

yürümek Allah'ın ve insanların hoşlanmadığı hatta nefret ettiği bir harekettir. Aynı zamanda bu tarz bir yürüyüş kendisini rahatlatmaya, nefes aldirmaya çalışan psikolojik bir hastalık halinin ifadesi olarak da yorumlanmıştır.²⁴

Daha önce temas edildiği üzere gurur ve kibirle yürümenin inanç ve ahlak ile çok yakından alakası vardır. Zira insanın kalbi, kulları üzerinde her şeye hâkim ve her şeye kâdir olan Yüce Yaratıcı'dan ve O'nun her şeyi görüp gözettiği şuurundan gafil olduğu zaman gurura kibire kapılabilmektedir. Sahip olduğu imkânlar; zenginlik, güç, insanı böbürlenerek, çalımla yürümeye sevk edebilmektedir. Oysaki insan, mazhar olduğu nimetlerin asıl kaynağını iyice düşündüğünde; her şeyin Allah'ın lütfu olduğunu anlayacak, O'nun yüce kudreti karşısında acz ve fakrının şuuruna varacak, kibir ve gururundan, böbürlenerek yürümesinden vazgeçerek tevazu ve mahviyetle hareket edecektir.

İşte Kur'an burada zikredilen ilk ayette böyle gurur ve kibir içinde kendini üstün görüp insanları hafife alarak yürüyen insana zaafını, aczini, fakrını ve küçüklüğünü hatırlatmaktadır. İnsan yürürken ayağını kaldırır sonra indirerek yere basar. Allah Teâlâ bu ayetle, gurur ve çalımla yürüyen insana ayağını yere kibirle basarken yeri delip geçemeyeceği, kaldırırken de dağların tepesine ulaşamayacağı ikazında bulunarak onun zayıflığına ve acizliğine tenbihte bulunmakta ve böyle zayıf bir insanın kibir ve gurura kapılmaması gerektiğini bildirmektedir.

Ayetten anlaşılan bir diğer mana da şudur: Ey insan, senin altında yer, üstünde gökyüzü ve dağlar var. Sen ne yeri delip geçebilirsin ne de dağların zirvesine ulaşabilirsin. İşte sen bu şekilde iki cansız şey ile kuşatılmış olup bunlardan çok daha aciz ve zayıfsın. Taş ve toprak arasında mahsur kalmış Allah'ın yarattığı zayıf bir varlıksın. Durumun böyle olduğuna göre senin gurur ve kibir içine girip kasıla kasıla yürümen yerinde bir tavır ve davranış değildir. Ve sana yakışmamaktadır.²⁵ İnsanın yeryüzünde böyle böbürlenerek kasıla kasıla yürümesi, cehaletinin, iç kofluğunun ve büyüklük

---

2000, 20/169; Ebu's-Suud, Muhammed b. Muhammed, *İrşadü'l-Akli's-Selîm ila Mezaya'l-Kur'ani'l-Kerîm*, Beyrut, Dâru İhya-i't-Turasi'l-Arabi, (t.y.), 5/172; İbn Kesir, Ebü'l-Fida İsmail b. Ömer, *Tefsiru'l-Kur'an'il-Azîm*. Beyrut, Dâru'l-Fikr, 1982, 3/447; Âlusi, Şihabuddin, *Ruhu'l-Meanî*, Beyrut, Dâru'l-Fikr, 1987, 15/75; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l-Kur'an*, 5/2790.

²⁴ Seyyid Kutub, *Fi Zilal*, 5/2790.

²⁵ Fahreddin er-Razi, *Mefatihü'l-Gayb*, 20/169.

kompleksine kapılmasının bedenine bir yansımasıdır, kendisini ele veren bir dildir.²⁶

Ayette bildirildiği üzere insan, beden ve cisim itibariyle küçüktür, zayıftır. Dağlar gibi Allah'ın yarattığı büyük varlıklarla hiçbir şekilde boy ölçüşecek maddî bir yapıya sahip değildir. İnsana gerçek değerini kazandıran ise riza-ı ilahî eksenli ve takva boyutlu yaşamaktır. İnsan, Allah'ın kudretiyle güçlü, O'nun izzetiyle aziz ve O'nun insana nefhettiği ruh ile gerçek değer ve kıymetini bulur. İnsan her an Allah Teâlâ'yı görüyor ve O'nun tarafından da görülüyor olma şuuruyla yaşadığı zaman gururdan, kibirden, çalım çakarak yürümeden vazgeçer içindeki tevazu ve mahviyetin dışı aksetmesiyle de mütevazî bir şekilde yürür. İnsanın içinde tevazu ve mahviyet yoksa beden dilindeki mütevazılık sunuluktan öteye geçemez. İşte Kur'an, gurur ve kibir içinde kasıla kasıla yürümenin ne kadar yanlış bir tavır olduğuna dikkat çektikten sonra insanı bu konuda bir edebe davet etmektedir. Bu edep, insanın Allah, insanlar, toplum ve kendisine karşı bir edeptir. Kur'an'ın gösterdiği bu edebi bırakıp da gurur ve kibirle yürüyenler kalbi gaflet içinde büyüklük kompleksine kapılmış küçük insanlardır. Bu tür bir insan, haddini aşarak taşkınlık göstermesi ve mazhar olduğu nimetleri unutmamasından dolayı Allah tarafından sevilmez. Şiştiğinden, kendini üstün gördüğünden ötürü insanlar da onu sevmez.²⁷

Üzerinde durduğumuz bu ayette (İsra, 16/37), insanlar, bir cahiliye sıfatından nehyedilmektedir. Cahiliye döneminde insanlar bu şekilde yürümek için özel gayret gösterirlerdi. Zaten ayetin devamı da bunu göstermektedir.²⁸ Peygamber Efendimiz'in muhatap alınarak bütün insanlığa hitap edilmesinde ise şöyle bir hikmet vardır: Allah Teâlâ bir yanlış tavrı rehabilite ederken doğrudan o tavrı sergileyen insanları ikaz ederek perdeyi yırtmadan Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) üzerinden mesaj vermektedir.

Kur'an, böyle gurur ve çalım ile yürümeyi kınamanın, yasaklamanın yanında böyle bir insanın bir şey elde edemeyeceğini de ayetin devamında bildirmektedir²⁹: "Böylesi davranışların hepsi kötü olup, Rabbinin nazarında hoş görülmeven şeylerdir." (İsra, 17/38)_Hatta böyle bir insan dünyada veya ahirette maksadının aksiyle karşılık

²⁶ Necati Kara, *Kur'an'da Beden Dili*, s. 432.

²⁷ Seyyit Kutub, *Fi Zilal*, 4/2228

²⁸ İbn Aşur, Muhammed Tahir b. Muhammed, *Tefsirü't-Tahrir ve't-Tenvir*, ed-Dârü't-Tunusiyye, Tunus, 1984, 15/103.

²⁹ Taberi, *Câmiu'l-Beyan*, 15/88

görecektir. Nitekim Karun'un depdebe ve ihtişam içinde gurur ve kibirle yürürken saltanatıyla birlikte yerin dibine geçirildiğini Kur'an bildirmektedir.³⁰

Yine Kur'an, dünyada iken Peygamber Efendimiz'i yalanlayan, O'ndan yüz çeviren her fırsatta O'na kötülük yapan ve çok önemli bir iş yapmış gibi gururla kasıla kasıla yürüyen bir insanın ahirette karşılaşacağı hazin tabloyu anlatmaktadır.³¹ İlgili ayette onun bu yürüyüşü şöyle dile getirilmektedir:

ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَمْتَطِي

"Bir de yaptığığınan memnun olarak, çalılımlı çalılımlı, gerine gerine yürüyerek kendi taraftarlarının yanına dönerdi" (Kıyame, 75/33).

Âyette geçen 'يَمْتَطِي' kelimesi, kendini beğenmiş bir tarzda, gururlanarak, çalım ve caka ile elini, kolunu sallayarak yürümek manasına gelmektedir.³² Adımlarını veya sırtını uzatarak yürümek manaları da verilmekle birlikte genellikle gurur ve çalımla böbürlenerek yürüme şeklinde tefsir edilmiştir.³³

Burada dünyada iken ahirete inanmayıp yalanlayan, Allah için hiç bir amel işlemeyen; ne sadaka veren ne de namaz kılan; fakat Allah'ı Peygamberini, Kur'an'ı ve ahireti inkar eden, üstelik bütün bu yaptıklarıyla övünerek gerneşe gerneşe, kurula kurula gurur ve çalımla yürüyerek ehline, evine memleketine, dostlarının yanına keyif çatmaya giden bütün bu yaptıklarının cezasını ahirette çeken ve "Sen zaten bunu hak etmiştin, oh olsun!" denilen bir insanın portresi çizilmektedir.³⁴ Bu itibarla insanın Allah'ın gazabına uğramaktan korkarak gurur, kibir ve çalımla yürümekten uzak olup vakar ve tevazu ile yürümesi gerekir.³⁵

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) değişik hadislerinde gurur ve kibirle yürümeyi yasaklayarak böyle hareket etmenin nelere mal olacağını bildirmiştir: *"Sizden önceki milletlerden birinde bir adam üzerindeki elbiselerle kendini beğenerek gurur ve çalımla yürürken birden bire yer onu yutuverdi. O artık orada kıyamete kadar*

³⁰ Kasas, 28/78-81.

³¹ Kıyamet, 75/24-35.

³² İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, "mtı" mad.

³³ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, 29/199; Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Câmi'u li Ahkâmi'l-Kur'an*, Dâru's-Şa'b, Kahire, 19/114

³⁴ Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul, t.s., 8/5486; Alûsî, *Ruhu'l-Meani*, 29/148

³⁵ Alûsî, *Ruhu'l-Meani*, 29/148; Mustafa Yılmaz, "Yürüme-Gurur İlişkisi" Yeni Ümit Dergisi, sayı: 80, s.50.

depelenip durmaktadır.”³⁶

“Kim elbisesini kibirle sürüklerse kıyamet günü Allah o kimsenin yüzüne bakmaz.”³⁷

“Ümmetim gururla, kibirle kasılarak yürüdüğü ve kendilerine Fars ve Rum hizmet ettiği zaman, Allah onları birbirine musallat eder.”³⁸

Bu konuda ayrıca Abdullah b. Amr b. As’tan da şöyle bir rivayet nakledilmektedir: "Bir kul kabre konulduğu zaman kabir onunla konuşur ve ona şöyle der: Ey Ademoğlu! Bana karşı seni aldatan nedir? Benim yalnızlık yeri olduğumu bilmiyor musun? Benim hak olduğumu bilmiyor musun? Ey Ademoğlu! Bana karşı seni aldatan nedir? Sen benim etrafımda gururla, kibirle yürüyordun.”³⁹

Büyük müfessir Alûsî’nin de dikkat çektiği üzere; insan bir-kaç kitap okuyup, bazı meseleleri bildiğinde, önüne gelen talebelere ders verdiğinde veya bir makam ve konuma geldiğinde yürüyüşü değişebilmektedir.⁴⁰

Çalımla yürümek genel manada nehyedilmiş olmakla birlikte savaş anında müstehap kabul edilmiştir. Nitekim, Peygamber Efendimiz, Uhud savaşında elindeki kılıcı göstererek hakkını vermek üzere bunu benden almak isteyen var mı? buyurmuş, pek çok insanın talip olmasına rağmen kılıcı Ebu Dücane’ye vermişti. Böylelikle Peygamber Efendimiz ashabını savaşa motive ederek, coşturuyordu. Kılıcı aldıktan sonra Ebu Dücane savaşı bekleyen saflar arasında çalımlı çalımlı yürüyorken, Allah Resulü, gurur ve kibirle yürümenin genelde Allah’ın hoşlanmadığı bir tavır olduğu hakikatine vurgu yaptıktan sonra savaşta ise böyle yürümenin makbul olduğunu şu şekilde ifade etmiştir: “Bu şekilde gurur ve çalımla yürümekten Allah, savaş meydanı hariç başka bir yerde hoşlanmaz”⁴¹ Hatta buradan hareketle fıkıh âlimleri bir insanın cephede, ölümü istihkar ederek çalımlı çalımlı yürüyerek düşmanı korkutmasının müstehap olduğu hükmünü çıkarmışlardır.⁴²

³⁶ Müslim, Libas, 50; Tirmizi, Kıyamet, 47.

³⁷ Ebû Dâvûd, Libâs 36; Tirmizî, Libâs 9. Ayrıca bk. Nesâî, Zînet 105; İbn Mâce, Libâs 15.

³⁸ İbn Kesir, *Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azîm*, 3/41.

³⁹ Kurtubî, *el-Câmi’*, 14/70.

⁴⁰ Bkz. Alusi, *Ruhu’l-Meani*, 15/76.

⁴¹ İbn Esir, İzzeddin, Üsdü’l-Ğabe, Dâru İhyâi’t-Turasi’l-Arabî, Beyrut, 1996, 6/103.

⁴² el-Mevsuatü’l-Fıkhiyyetü’l-Küveytiyye, Vizaretü’l-Evkaf ve’ş-Şuûni’l-İslâmiyye, Küveyt, 1983-2006. “fhr” mad. (32/59.)

2. Dedi-Kodu Yapararak Yürümek

Kur'an-ı Kerim'de yürümeyle irtibatlı olarak nazara verilen bir konu da dedi-kodu yaparak insanlar arasında dolaşmamaktır. Kur'an'ın çirkin gördüğü bu davranış, Peygamber Efendimiz'in şahsında bütün inananlara imanî, ahlakî ve toplum yapısının korunması istikametinde verilen emirler içinde zikredilmektedir: *"Hakkı yalan sayanların sözlerine sakın uyma. İsterler ki sen geşeyesin de, böylece O zaman kendileri de yumuşasınlar. Sakın uyma: Seroet ve hanedan sahibi diye, o bol bol yemin eden, değersiz adama! O gammaz, insanları birbirine düşürmek için koğuculuk yaparak yürüyene, gezip-dolaşana, hayrın önünü kesene, o saldırgana, günaha dadanmışa! Şerefsiz, kaba, bir de soysuz olana. Kendisine âyetlerimiz okunduğunda "Bu eski insanların masalları!" diyene"* (Kalem, 68/8-15)

Meali verilen ayetlerde görüldüğü üzere Allah Teâlâ, Peygamber Efendimiz'in şahsında bütün Müslümanlara fert ve toplum hayatını dinamitleyen, toplumu birbirine düşüren insanların prototiplerini çizerek bunlara hiçbir şekilde itaat edilmemesini emretmektedir.⁴³ Toplumu ve fertleri ifsat eden bu profilin bir negatif özelliği de dedi-kodu ve gıybet yaparak insanları birbirine düşürmek için onların sözlerini, ayıp ve kusurlarını birbirine gizliden gizliye el altından yayarak, yürüyüp-gezen insandır.⁴⁴ Başka bir ayette de gıybetten uzak durulması gerektiği şu şekilde ifade edilmiştir: *"Kiminiz kiminizi gıybet etmesin. Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı?"* (Hucurat, 49/12)

Konumuz ile ilgili olan *هَمَّازٌ مَّشَاءٌ بِنَمِيمٍ* "O gammaz, dedi-kodu, koğuculuk yaparak gezer" (Kalem, 68/11) ayetindeki seçilen kelimelerin hususiyetlerini yürüme açısından değerlendirmemiz faydalı olacaktır:

مَّشَاءٌ kelimesi, "meşy" yürümek kökünden gelmektedir. Koğuculuk, jurnallik yapmak için her türlü meşakkate katlanan kimsenin bu çok kötü halini anlatmak için "meşy" istiare için kullanılmıştır. "Yeryüzünde fesat çıkarmak için say ederler." ayetinde olduğu gibi.⁴⁵ Aynı zamanda *مَّشَاءٌ* kelimesi mübalağalı ism-i fail olup çok yürüyen demektir.

نَمِيمٍ (koğuculuk) ise insanların birbirine düşürmek, fesat çıkarmak

⁴³ İbn Aşur, *Tefsirü't-Tahrir ve't-Tenvir*, 29/70-71.

⁴⁴ Bikaî, Burhaneddin Ebu'l-Hasan, *Nazmü'd-Dürer fi Tenasübi'l-Ayi ve's-Süver*, Daru'l-Kütübi'l-İslâmiyye, Kahire, t.y., 20/300.

⁴⁵ İbn Aşur, *Tefsirü't-Tahrir ve't-Tenvir*, 29/73.

için onlar arasında söz getirip-götürmek, fitne ve fesada sebebiyet verecek sırları, mahremiyetleri ifşa etmek demektir.⁴⁶

مَسْنَاءٌ بِنَمِيمٍ; sürekli insanları, toplumu birbirine düşürmek, ifsat etmek gayesiyle gezip, kapı kapı dolaşan, insanların birbiri hakkındaki sözlerini onları birbirine düşürmek için yanına bir şeyler de ilave ederek nakleden, jurnallık yapan insan demektir. Diğer bir ifadeyle insanların arasını açmak, ifsat etmek, birbirine düşürmek için koğuculuk yaparak gezip dolaşan, şunu bunu ayıplayan, gıybet eden, kötüleyen, iğneleyen, dürttüştüren ve boşboğazlık ile yaşayan kimse demektir.⁴⁷

Allah Teâlâ, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)in şahsında bütün insanlara hakka, batıla sürekli yemin eden, Cenab-ı Hakk'ın azametini hafife alarak en yüce değeri, en hasis içlerinde yalan yere yeminlerle hafife alan, insanların ayıplarını, kusurlarını söyleyip onların etini yiyerek gıybet eden, toplum içinde söz taşıyarak onları birbirine düşüren, fitneyi körükleyen, Allah yolunda infak etmeyen cimri, zulüm de haddi aşmış günaha dadanmış insanlara itaat etmemesini emretmektedir.⁴⁸ Kur'an, koğuculuk yaparak gezip-yürüyen insan tiplerinden uzak durulması gerektiğini bildirmektedir. Nitekim Allah Resulü bir hadislerinde "Koğuculuk yapan cennete giremez!" buyurmuştur.⁴⁹

Gurur, kibir, çalım ve dedi-kodu amaçlı yürümeyi yasaklayan ayet ve hadisler üzerinde bu şekilde durduktan sonra şimdi Kur'an'ın övdüğü yürüme tarzlarına geçmek istiyoruz.

Kur'an'da Övülen Yürüme Tarzları

1.Tevazu ve Vakarla Yürümek

Kur'an, vakar ve tevazu ile yürüyen kullarını överek bu tarz yürümeyi örnek insanların vasfı olarak zikretmiştir:

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

"Rahman'ın has kulları o kimselerdir ki, onlar yeryüzünde tevazu ile yürürler. Cahiller kendilerine laf attıkları zaman da "Selametle!" der, geçer

⁴⁶ Nevevî, *Minhac Şerhu Sahihî'l-Müslim*, el-Matbaatu'l-Mısriyye, Ezher, Kahire, 2/113.

⁴⁷ Zemahşeri, *Keşşaf*, 4/591; Fahreddin er-Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, 30/74; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 8/5273.

⁴⁸ Mustafa Müslim, , *et-Tefsiru'l-Mevdû li Süveri'l-Kur'ani'l-Kerîm*, Câmîatü's-Şârika, Birleşik Arap Emirlikleri, 2010, 8/298.

⁴⁹ Müslim, İman, 168; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 5/389.

giderler.” (Furkan 25/63) Bu ayet-i kerimede vakar ve tevazu içinde yürüme Rahman’ın kullarının genel karakterlerini gösteren birinci vasıf olarak zikredilmektedir.

Âyet-i kerimede geçen “يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْناً” ifadesine müfessirler, gurur ve kibre girmeden, fesat ve Allah’a isyan peşinde koşmadan, sekîne, vakar, tevazu ile yürüme gibi anlamlar yüklemişlerdir.⁵⁰ Zaten ifrat ve tefrite girmeden dengeli yürümek, teenniyle hareket etmek, çok güzel bir hayat çizgisine sahip olmak peygamber ahlakındandır. Yani, vicdanlarında Allah’a kulluğun şuuruna ermiş bulunan inanmış kimseler, gururlu, kaba, saygısız, terbiyesiz değil; sakin, vakûr, mütevazî, edepli ve başkalarına sıkıntı vermeyecek bir şekilde yürürler; cahilce davranışlara da aldırış etmezler.

İbn Abbas, mezkur yürümeyi taat, iffet ve tevazuu içinde yürüme şeklinde tefsir etmiştir.⁵¹ Ayette bildirilen yürüme şeklini kişinin gurur, kibir kendini beğenme, kendi meziyetlerini sayıp-dökerek böbürlenme gibi olumsuzluklardan uzak, yapmacık tavır ve davranışlara girmeden fitrî bir şekilde yürümesi şeklinde yorumlayanlar da olmuştur.⁵²

Ayet, Rahman’ın kullarının hayat tarzlarını, özellikle onların yeryüzündeki intikallerini, insanlarla olan muamelelerindeki tavırlarını nazara vermektedir.⁵³ Zira bir insan, insanlarla muamelelerinde, yolculuk anlarında, meşakkat ve sıkıntılı zamanlarında gerçek karakterini ortaya koyar. Ayette عِبَادُ الرَّحْمَنِ “Rahman’ın kulları” denilerek, Cenab-ı Allah’ın isimleri içinde özellikle “Rahman” ismine izafe edilmelerinde onların hususi bir rahmet ve lütfâ mazhariyetlerine ve özel nimetlerle donatıldıklarına dikkat çekilmektedir.⁵⁴ Nitekim “Rahman’ın kulları” tabiri Kur’an’da başka bir yerde melekler için kullanılmıştır.⁵⁵

⁵⁰ Taberî, *Câmiü'l-Beyân*, 19/33. Kurtubi, *el-Câmi'*, XIII/68; İbn Ebi Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdris, *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azîm : Müsneden an Resulillah s.a.v. ve's-Sahabe ve't-Tabiîn*, Mekke, Mektebetü Nizâr Mustafa el-Bâz, IIX/2820-21; İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm*, III/325.

⁵¹ İbn Ebî Hâtim, *Tefsiru İbn Ebi Hâtim*, IIX/2820

⁵² Alusi, *Rûhu'l-meânî* 19/43.

⁵³ İbn Atiyye, *el-Muharreru'l-Vecîz fi Tefsiri'l-Kitabi'l-Azîz*, (Tahk.: Abdüsselam Abdü's-Şafii), Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Lübnan, 1993, IV/218; Kurtubi, *el-Cami'*, XIII/68

⁵⁴ Alûsî, *Rûhu'l-Meanî*, XIX/43.

⁵⁵ Zuhruf, 43/19.

Rahmanın kullarının en çarpıcı özelliği, tekellüfe, sun'iliğe girmeden fitrî bir şekilde yeryüzünde yürümeleri; yumuşak huylu olup, insanlarla muamelelerinde kolaylık tarafını esas alan bir şekilde hareket etmeleridir. Bu da onların cebbârâne, mağrurane, kibirli, saygısız, kaba ve huşunetten uzak, sekînet ve vakar içinde mütevaczâne, edibâne, nâzik ve yumuşak bir şekilde yürümeleridir. Onlar etraflarını rahatsız etmez, kimseye eziyet etmez, sendeler gibi gitmez, attıkları adımı iyi hesap ederek, saygılı, merhamet endeksli atar ve etraflarına, emniyet ve güven neşrederek giderler.⁵⁶

Onların bu yürüyüşlerinde kendini beğenme, kasıla kasıla, böbürlene böbürlene yürüme yoktur. Onlar yürürken ne burunları havada ne de kabarak veya şişerek yürürler. Çünkü insanın sergilediği tüm davranışları gibi yürüyüşü de onun kişiliğini ve içindeki duyguları ele verir. Müstakim, itminan sahibi, kararlı ve ciddi bir ruhun sahip olduğu değerler, onun yürüyüşüne de yansır. Bu itibarla bu özelliklerdeki bir kimse, kendinden emin, ciddi ve kararlı yürür. Bu yürüyüşte saygınlık, rahatlık, ciddiyet göze çarpar. Yoksa " *Onlar yeryüzünde tevazu ve vakarla yürürler*" ayeti; onların ölümler gibi, boyunları bükük, omuzları sarkık, sallanarak yürüdükleri anlamına gelmez. Nitekim, Peygamber Efendimiz (salat ve selam üzerine olsun) yürüdüğü zaman canlı ve dik yürürdü. İnsanlar içinde en hızlı, en güzel ve en rahat yürüyeniydi.⁵⁷ Hz. Ali ve Ebû Hureyre gibi ona çok yakın sahabîlerin anlattığına göre, Resûlullah Efendimiz yürürken yeryüzü âdeti ayakları altında dürülür gibi olurdu. Bir tarafa bakacağı zaman bütün bedeniyle dönerdi. Adımlarını atarken yokuş aşağı yürüyor gibi atar ve hafifçe öne eğilerek yürürdü. Yokuş yukarı çıkarken de öyleydi. Yürürken gözleri gökyüzünden daha çok yere bakardı. Bakışı da çoğu zaman düşünen, tefekkür eden bir kimsenin bakışı gibiydi. Yürüyüşü yavaş olmadığı gibi çok hızlı da değildi. Fakat bazen arkasından gidenler O'ndan geri kalmamak için büyük çaba sarf ederlerdi. O ise gayet rahat bir şekilde yürürdü. Çünkü yürürken adımlarını uzun ve seri atardı. Bununla birlikte her halinden sükûnet ve vakar dökülürdü. Ayaklarını ses çıkarıp toz kaldıracak şekilde yere sertçe vurmazdı. Yürümesinde asla bir yorgunluk emaresi sezilmezdi. Bir hedefe kilitlenmiş gibi varacağı yere doğru emin adımlarla yürür, bir zaruret olmadıkça da sağına

⁵⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5/3611-12; Fahreddin er-Razî, *Mefatihü'l-Ğayb*, 24/94.

⁵⁷ Seyyid Kutub, *Fi Zilâl*, 5/2577-8.

soluna bakmazdı. ⁵⁸ Bu şekildeki bir yürüyüş ise, kararlı, gayretli, belli bir misyon sahibi ve cesur insanların yürüyüşüdür.

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Arafat'tan inerken arkasından develerine bağırıp-çağırarak bazı insanların seslerini işitti. Bunun üzerine elindeki sopasıyla onlara işaret ederek: "Ey insanlar size sekine, itmi'nan, vakar ve insanları sıkıştırmadan, rahatsız etmeden yürümek yakışır. İnsanın kendisini zorlayarak hızlı yürümesinde hayır yoktur."⁵⁹ Peygamber Efendimiz, hadiste bildirildiği üzere Arafat'tan inerken bazı insanların develerine vurarak, bağırıp-çağırarak hızlı gitmek için kendilerini zorlamalarını dolayısıyla insanları rahatsız etmelerinin ve izdihama sebebiyet vermelerinin uygun bir davranış olmadığına dikkatleri çekmiştir. Nitekim bu hadisten hareketle Ömer b. Abdülaziz, Arafat'ta hutbe okurken: "Devesi, atı en önde giden değil, günahları bağışlanan yarışı kazanmıştır."⁶⁰ demiştir.

Rahmanın kullarının yeryüzünde mütevazı, sükûnet ve vakar ile yürümelerinden maksat onların, her iş ve tasarruflarında huşunet ve kabalıktan uzak olmalarıdır. Bu da onların insanların arasında her işlerinde kolaylık taraftarı, kolaylaştırıcı, hilm eksenli olup yumuşak huylu bir şekilde yaşamaları demektir. Ayetteki Rahman'ın kullarının yürümesinin övülerek zikredilmesi, yeryüzünde intikal etmeleri ve insanlar ile beraber yaşamaları, onlarla ihtilat etmeleri güzel ahlaklı olmalarıdır. Yoksa sadece sükûnet ve vakar içinde yürümelerinin methedildiğini anlamak yanlıştır. Yoksa nice sakin, sükun içinde yürüyen siyah kurt vardır.⁶¹

Rahman'ın kullarının portresinin çizildiği ayetlerde ikinci vasıf olarak hemen yürümenin peşine "cahillerin, kendini bilmezlerin uygunsuz, yakışsız söz ve tavırları karşısındaki tavırları nazara verilmektedir:

وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا "Cahiller kendilerine laf atarsa

⁵⁸ Bkz. Tirmizî, Şemail, s. 10, 14-15; Sünen, Menakıb, 12; Mübarekfuri, Ebü'l-Ula Muhammed Abdurrahman b. Abdürrahim, *Tuhfetü'l-Ahvezi bi Şerhi Câmi'i't-Tirmizi*, , Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, (t.s.) 10/83; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1/96, 2/380, 2/350, Ali Yardım, *Peygamberimiz'in Şemaili*, İstanbul, Damla Yayınevi, 2011, s.181.

⁵⁹ Buharî, Hacc, 94; Nesaî, Menasik, 203.

⁶⁰ İbn Hacer el-Askalani, Ebü'l-Fadl Şehabeddin Ahmed, *Fethü'l-Bâri bi Şerhi Sahih'i'l-Buhari*, (Tahk.: Muhammed Fuad Abdülbaki, Muhibbüddin el-Hatîb), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut :, t.y., c.III, s.522; Bedreddin el-'Aynî, *Umdetü'l-Kâri fi Şerhi'l-Buhari*, Dâru İhyai't-Turas, Beyrut, (t.s.) XX/10.

⁶¹ İbn Atiyye, *el-Muharreru'l-Veciz*, IV/218; Alusi, *Ruhu'l-Meanî*, XIX/44.

“Selametle!” derler.” (Furkan, 25/63) Zaten Kur’ân’da pek çok yerde yürümenin hemen peşinden konuşma gelmektedir.⁶² Zira yürüme ve konuşma insan şahsiyet ve karakterini tamamlayıcı fiillerdir.

Ayetteki cahillerden maksat, kendini bilmezler, edepsiz gürühtür. Bunlar Rahman’ın kullarına lâf attığında; uygunsuz, yakışıksız söz söylediğinde onlara kendilerinden kimseye hatta hiçbir varlığa zarar gelmeyeceğini, emniyet, güven ve barışın temsilcisi olduklarını bildiren «selâm» veya “selametle” gibi Müslümanlığın remzi olmuş barışla neticelenecek söz söylerler. Böylesine yakışıksız, uygunsuz, kaba sözler söyleyen insanlarla muhatap olmaya tenezzül etmez, sabır ve tahammülle mukabelede bulunarak karakterlerinin gereğini sergileyerek vakar, tevazu ve sükunetlerini bozmadan yürüyüp giderler.⁶³ “Herkes kendi karakterinin gereğini sergiler.” (İsra, 17/84) ayetinin gereğince amel ederek, karakter şahsiyet ve üsluplarından taviz vermeden yollarına devam ederler. Nitekim, bir başka ayette Peygamber Efendimizin şahsında bütün Müslümanlara “*Yakine ermemiş olanlar, seni hafifliğe sevketmesin.*”⁶⁴ buyrulurken nasıl hareket etmeleri gerektiği bildirilmiştir.

Bu ayetlerden şu anlaşılmalıdır: Allah’ın has kulları boş, manâsız ve çirkin söz ve davranışlarla karşılaştıklarında katıyen yakışıksız sözler sarf etmez ve âlicenâbâne bir tavırla oradan geçip giderler. Tabii burada insanın yürüyüş ile karakteri arasındaki ciddi alaka gözden kaçmamalıdır. Zira insanın karakteri onun yürüyüşüne, tavır ve hareketlerine de aksetmektedir. Rahmanın kullarının bu şekilde tevazu, mahviyet ve vakar içinde yürümeleri, kendilerine sataşan cahillerle meşgul olmayıp alicenaplık sergileyerek yürüyüp yollarına devam etmeleri onların temel bir karakteri olarak anlatılmaktadır.

Kasılarak, böbürlenerek gurur ve kibirle yürümeden uzak durmayı emreden ve mütevazı yürüyen kulları öven Kur’an, ne çok hızlı ne de çok yavaş olmaksızın itidal üzerine yürümeyi emretmektedir.

2. Dengeli Yürüme

Lokman (a.s.) oğluna nasihat ederken insanlarla hüsn-ü muaşeret (güzel geçinme)in edeplerini açıklamanın peşinden insanın şahsi olarak edebi ile alakalı olan yürüme ve konuşmayı zikretmektedir.

⁶² Lokman, 31/18-19; Kasas, 28/25.

⁶³ Bkz. Fahreddin er-Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, XX/107-108; Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, V/3611-12.

⁶⁴ Rum, 30/60.

Zira yürüme ve konuşma bir insanın edebini gösteren görünen ve bilinen hareketleridir.⁶⁵ Kur'an, yürürken ve konuşurken olması gereken edebi öğretmektedir. O da dengeli yürümek ve bağırıp, çağırarak konuşmaktır. Edeb içinde dengeli yürümenin ölçüsünü veren ayete baktığımızda şunları görüyoruz:

وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ "Yürüyüşünde orta yolu tut." (Lokman, 31/19)

Ayette geçen *قصد* kelimesi iki uç arasındaki orta yer; vasat ve adalet manasına gelmektedir.⁶⁶ Ayette emredilen dengeli ve mutedil yürümek; tevazu içinde, gurur ve kibirden uzak, acele etmeden teenni ile yürümek;⁶⁷ ne zafiyet içerisinde, korka korka süklüm-püklüm ne de şeytan gibi sıçrayarak yürümek, bilakis ikisinin ortasında düzgün bir şekilde adım atmak;⁶⁸ ne çok yavaş ne de çok hızlı ikisinin ortasında bir tempo ile yürümek şeklinde tefsir edilmiştir.⁶⁹

Ayette bildirilen dengeli yürüme, ne zühd edasıyla zayıflık ifade eden ölü gibi gevşek ve yavaş, ne de şeytanın sıçraması gibi sıçrayarak aşırı hızlı bir yürüyüş şekli olmaksızın orta yollu, mutedil bir yürüyüşle yürüme şeklinde de tefsir edilmiştir.⁷⁰

Abdullah b. Mesud, Müslümanların Yahudilerin koşarak, Hristiyanların da çok yavaş debelenir gibi yürümesinden nehyedilerek ikisinin ortası bir yürüyüşle emredildiklerini, söylemektedir.⁷¹

Dengeli yürümek "Rahman'ın kulları yeryüzünde tevazu, mahviyet ve vakarla yürürler." ayetinde bildirilen tevazu ve mahviyet içerisinde yürümeye mani değildir. Zira tevazu ve vakar ile yürümek karıncanın yavaş yavaş yürümesi demek olmadığı gibi cansız cenaze şeklinde yürümek de değildir.⁷²

İnsanın yürüyüşü ile temsil ettiği kimlik ve misyon arasında ciddi bir irtibat söz konusudur. Bir Müslümanın gurur ve kibirle yürümesi yasaklandığı gibi zayıflık, kuvvetsizlik, istihkar edilecek bir şekilde yürümesi de uygun görülmemiştir. Nitekim tavaf yaparken "remel"

⁶⁵ İbn Âşur, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 21/168.

⁶⁶ İbn Aşur, *Tefsiru't-Tahrir ve't-Tenvir*, 21/68

⁶⁷ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, 21/76.

⁶⁸ Zemahşerî, *Keşşaf*, 3/505; Ebu's-Suud, *İrşadu'l-Akli's-Selim*, 7/73; Zuhaylî, Vehbe, *et-Tefsiru'l-Münîr*, 21/151.

⁶⁹ İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-azîm*, 3/447.

⁷⁰ Zuhaylî, *et-Tefsiru'l-Münîr*, 21/151.

⁷¹ Alusi, *Ruhu'l-Meani*, 21/91.

⁷² Alusi, *Ruhu'l-Meani*, 21/91.

yapılır. Remel; omuzlar silkelenerek, sıçramaksızın hızlıca yürümek demektir.

Peygamber Efendimiz, ashabı ile birlikte umre yapmak için Mekke'ye geldiğinde müşrikler "Yesrib (Medine) hummasının zayıf düşürdüğü bir takım insanlar geliyor" diyerek Müslümanların bitkin, yorgun, güçsüz insanlar olduğunu öne sürüp onları küçümseyen bir tavır sergilemişlerdi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, Müslümanların kuvvetli olduklarını göstermeleri için tavaf yaparken ilk üç şavtta iki rüknü Yemanî arasında remel yapılmasını emretmiştir. Bu hali gören müşrikler: "Bunlar mı hummanın bitkin düşürdüğünü zannettiğiniz insanlar, bunlar falan ve falandan daha sağlamış!" dediler.⁷³

Kendisinden sonra say yapılan her tavafın ilk üç şavtında remel yapılması erkekler için sünnettir. İbadetlerde taabbudilik esas olmakla birlikte bu şekilde hareket edilmesinin en önemli hikmetlerinden birisi ise Müslümanlarda zafiyet, hastalık, bitkinlik eseri olmadığını tam tersine sağlam güçlü ve kuvvetli olduğunu âleme göstermektedir.⁷⁴

Hz. Ömer, dura dura yürüyen bir gençle karşılaşmış ve ona hasta olup-olmadığını sormuştu. Genç de herhangi bir hastalığının olmadığını söylemişti. Bunun üzerine Hz. Ömer, kamçısını gencin tepesine kaldırarak kuvvetli bir şekilde yürümesini emretmiştir.⁷⁵

Her türlü kibir, gurur eksenli tavır ve hareket İslam Dini'nde yasaklanmıştır. Bu itibarla bir insanın gururla, kibirle, böbürlenerek yürümesi de haramdır.

İnsanın mutedil bir şekilde yürümesi ise menduptur. Bu tarz yürüyüş de ne hızlı ne de yavaş; ikisinin ortası bir tempo ile yürümektir. Bu da ne canlı cenaze gibi süklüm püklüm, debelenerek yürümek ne de şeytan gibi sıçrayarak gitmektir.⁷⁶

Hz. Ömer gibi fitraten hızlı yürüyen insanlar da vardı. Dolayısıyla ayetteki nehy edilen yürüyüş şekli, tekellüfe girerek, kendini zorlayarak ille de hızlı yürüyeceğim gibi hareket etmeye yöneliktir. Tevazu, vakar ve itminan içinde yaratılış itibarıyla hızlı yürüyen insanlar için değildir.

⁷³ Buharî, Hacc 55, Megâzî 43; Müslim, Hacc 240; Tirmizî, Hacc 39; Ebu Dâvud, Menâsik 51.

⁷⁴ El-Mevsuatu'l-Fıkhiyye, "remel" mad. 29/134.

⁷⁵ İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-azîm*, 3/325.

⁷⁶ Zuhaylî, *et-Tefsiru'l-Münîr*, 21/156.

Nitekim Hz. Aişe (r.a.) çok hafif, çok kırılğan konuşan birisini görünce onun bu durumunu yadırgayarak “Buna ne oluyor! Dedi. Kendisine o kimsenin Kur’an’ı iyi bilen kurradan biri olduğu söylenince Hz. Aişe: “Hz. Ömer karilerin başıydı. O, biraz hızlıca yürür, konuştuğu zaman duyurur vurduğu zaman da can yakardı.” buyurmuştur.⁷⁷)(Hz. Aişe’nin “Hz. Ömer, hızlı yürürdü” sözünden maksat, yürüdüğü zaman seri hareket ederdi, demek olsa gerektir.⁷⁸

Hadis olarak zikredilen bir rivayette: “Süratli yürümek, müminin heybet ve güzelliğini alıp götürür.” denilmektedir. Muhakkik hadis âlimleri bu rivayetin hadis sıhhat kriterlerinden vize alamadığı için delil olarak zikredilemeyeğine dikkatleri çekmektedirler.⁷⁹ Diğer taraftan bu rivayet, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)in şemâlinin yer aldığı Tirmizî’deki “Allah Resulü süratli yürürdü.” hadisiyle ve Hz. Ömer’in de hızlı yürüdüğünü bildiren rivayetlerle de çelişmektedir. Bir diğer husus da yavaş yüründüğünde dinin bir emrinin fevt olunmasının söz konusu olduğu yerde süratli, hızlı yürümek teşvik edilmiştir.⁸⁰ Bu rivayeti, süratli yüründüğünde insanın yorulacağı, şeklinin değişeceğini dolayısıyla böyle bir hal müminin vakar ve heybetini, tertip, düzen ve güzelliğini götürüp pejmürde bir görüntü hasıl edeceği şeklinde yorumlamak da mümkündür.⁸¹ Bütün bunlarla birlikte bu rivayeti - herhangi bir mecburiyet olmadığı halde- aşırı süratli yürümekten nehyetmek şeklinde anlamak daha uygun olsa gerektir.

Anlaşıldığı kadariyle mutedil yürümek, insanın tekellüfe girmeden ne kendini zayıf, aciz ve tevazu insanı gösterme gibi bir suniliğe ne de hafiflik ve büyüklük kompleksine girmeden fitrî bir şekilde yürüyüşü demektir.

3. Haya ve Edeple Yürümek

Kur’an’ın dikkat çekip önem verdiği bir diğer yürüme şekli de

⁷⁷ Alusi, *Ruhu'l-Meani*, 21/91; Meraği, *Tefsir*, 21/86.

⁷⁸ Zemahşeri, *Keşşaf*, 3/504; Beydavi, *Envaru't-Tenzil*, 4/349.

⁷⁹ Zehebî, *Mizanü'l-İ'tidal*, 6/243; İbn Hacer el-Askalanî, Ahmed b. Ali, *Lisanü'l-Mizan* (Tahk.: Dâiretü'l-Ma'arifî'n-Nizamiyye), Müessesetü'l-A'lemî, Beyrut, 1986, 6/222;

⁸⁰ Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ* (Tahk.: Ahmed Fellaş), Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1984, 1/547; Sehavî, Muhammed b. Abdurrahman, el-Makâsidü'l-Hasene (Tahk.: Muhammed Osman el-Hışt) Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, Beyrut, 1985, 1/387

⁸¹ Abdurraûf el-Münavi, Feydu'l-Kadîr, el-Mektebetü'l-Ticariyyeti'l-Kübârâ, Mısır, 1935, 4/104.

bayanların haya, edep ve vakarla yürümesidir. Kadınların bir erkekle konuşma durumunda kaldıklarında nasıl bir tavır takınacağı da yaşanmış bir misal üzerinden gösterilmektedir. Şöyle ki, Hz. Musa (a.s.) Medyen suyunun başına geldiğinde orada insanların hayvanlarını suladığını; iki tane genç kızın ise bir kenarda hayvanlarıyla birlikte beklediğini görmüştü. Kızlara neden böyle yaptıklarını sorduğunda onlar da babalarının yaşlı olduğunu kendilerinin ise herkes hayvanlarını sulayıp gittikten sonra sulayacakları cevabını vermişlerdi. Bunun üzerine Hz. Musa onların hayvanlarını kuyudan su çekerek sulamış, onlar da hayvanlarını alıp evlerine gitmişlerdi. Bir müddet sonra birisi tekrar gelerek Hz. Musa'ya babalarının kendisine yaptığı iş karşılığında ücret vermek istediğini söylemişti.⁸² Konumuzla alakalı olan kısım ile ilgili olarak Kur'an, kızlardan birinin tekrar gelip Hz. Musa ile konuşmasını şu şekilde anlatmaktadır:

فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ
لَنَا

“Az sonra o iki kızdan biri haya ve edep abidesi halinde yürüyerek çıkageldi ve ‘Bize sunduğun sulama hizmetinin ücretini vermek üzere babam seni dâvet ediyor’ dedi.” (Kasas, 28/25)

Hz. Şuayb'ın kızı olan bu hanım⁸³, babasının Hz. Musa'yı, herhangi bir yanlış anlaşılmaya meydan vermeyecek bir netlikte, kendilerinin hayvanlarını sulaması karşısında mükafatını vermek üzere çağırıldığını söylemiştir.⁸⁴

Ayette geçen *تَمْشِي* fiili, *عَلَى اسْتِحْيَاءٍ* ifadesinin kendisi üzerine bina edilmesi için zikredilmiştir. Zira ayetin başında geçen *جَاءَتْهُ* zaten gelmeyi ifade ettiğinden ayrıca *تَمْشِي* nin zikredilmesine gerek yoktur.⁸⁵ Burada yürümenin haya üzerine bina edilerek zikredilmesinde bu yürüyen bayanın ne kadar hayalî olduğuna bir vurgu vardır.

Ayrıca *عَلَى اسْتِحْيَاءٍ* kısmındaki *عَلَى* harfi cerri, mecazi bir yükseklik ifade etmekte olup, haya vasfının onunla bütünleşmiş olduğunu bildirmek için kullanılmıştır.⁸⁶

⁸² Kasas, 28/22-25. Alusi, *Ruhu'l-Meanî*, XX/59-64.

⁸³ Müfessirlerin çoğunluğuna göre bu kızların babası olarak bahsedilen kimse Hz. Şuayb (a.s.)'dir. Fahreddin er-Razi, *Mefatihul-Ğayb*, XXIV/206; Alûsî, *Ruhu'l-Meanî*, XX/61.

⁸⁴ İbn Kesir, *Tefsiru Kur'âni'l-Azîm*, III/385.

⁸⁵ İbn Aşur, *Tefsirü't-Tahrir ve't-Tenvir*, XX/103.

⁸⁶ İbn Aşur, *Tefsirü't-Tahrir ve't-Tenvir*, XX/103.

Tabii burada ayetten sadece haya ile yürüyerek gelmesi anlaşılmalıdır. Ebu's-Suud, bu ayetten hem gidişinin hem de gelişinin haya ve edep içinde olduğunu söylemektedir. Ayetteki *استحياء* kelimesi nekire olup, tefhim içindir. Yani tahmin edilemeyecek kadar büyük bir haya içinde yürüyerek gidip geldi demektir.⁸⁷

Tabii burada dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da onun bir haya abidesi gibi yürümesi, söylenmesi gerekeni söylemesine de mani olmamıştır. Hz. Şuayb (a.s.)'ın kızının davranışlarındaki haya ve edebini yanı sıra sözlerinde de bir açıklık, dikkatlilik ve anlaşılabilirlik göze çarpmaktadır. Sözlerini ağzında gevelemeden olduğu gibi ve dolambaçlı hâle getirmeden söylemektedir. Bu temiz ve doğru bir fıtratın sesi-soluğu ve alametidir. Çünkü tertemiz iffete kilitlenmiş bayanlar erkeklerle karşılaştıklarında, onlarla konuşmak mecburiyetinde kaldıklarında fıtratları gereği utanırlar, ama iffetlerine ve doğruluklarına olan güvenlerinden dolayı lafı ağızlarında gevelemezler. Karşısındakini tahrik edecek, baştan çıkaracak, heyecanlandırarak şekilde konuşmazlar. Lafı uzatmadan, gerektiği kadar ve açık konuşurlar.”⁸⁸ Nitekim Hz. Şuayb (a.s.)'ın kızı haya ile yürümesini edepli bir konuşmayla tamamlamıştır. Zira konuşurken şüpheyi vehmettiren mutlak bir talepte bulunmamış “babam seni hayvanlarımızı sulaman karşılığında mükâfatlandırmak için davet ediyor” demiştir.⁸⁹

Kadının haya ile yürümesi ona gerçek zinetini vermesinin yanında başkalarını onun hakkında su-i zanna kapılmaktan ve şeytanın vesveselerinden korur.⁹⁰

Kur'an'ın yürüme ile ilgili kadınlara verdiği bu mesaj bir Müslüman kadının iffet portresinin ana hatlarıyla çizildiği Nur suresi 31. ayette de zikredilmektedir. Bu ayette kadınların namahreme nazar etmemeleri, namuslarını korumaları, başlarını örtmeleri, ziynetlerini kimin yanında gösterip göstermeyecekleri, kimin yanında nasıl bir tesettür sergileyecekleri gibi iffetin temel esasları zikredilmiş ve Müslüman kadının iffetinin bir esası, parçası olarak onun yürürken üzerindeki ziynetlere dikkatleri çekecek, kendini hissettirecek bir şekilde ayaklarını yere vurarak bazı insanları tahrik

⁸⁷ Ebu's-Suud, *İrşadu'l-Akli's-Selim* 7/9; Alusi, *Ruhu'l-Meanî*, 20/64.

⁸⁸ Seyyid Kutub, *Fi Zilal*, 5/2686-7.

⁸⁹ İbn Kesir, *Tefsiru Kur'âni'l-Azîm*, 3/385.

⁹⁰ Mustafa Müslim, *et-Tefsiru'l-Mevduî*, 5/535.

edecek, fitneye sevk edecek bir tarzda yürümemesi emredilmiştir:

“وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ” Mümin kadınlar saklı zinetlerine (kolye, küpe, bilezik vs.) dikkat çekmek için, ayaklarını yere vurarak yürümesinler.”

Görüldüğü üzere bu ayette kadının ziynetine, güzelliklerine dikkatleri çekmek, insanları tahrik etmek için ayaklarını yere vurarak yürümesi yasaklanmakta ve bu tür bir davranışın onu, iffet ve ahlaki değerlerini alıp götürebilecek bir yola sürükleyebileceğine dikkatler çekilmektedir. Böylelikle şehvetleri tahrik ederek fuhşa sürükleyecek tavır ve davranışların önü alınmaktadır.⁹¹

Cahiliye toplumunda bazı kadınlar, insanların yanından geçerken taktıkları halhalın sesini duyurmak için ayaklarını yere vururlardı. Böylelikle üzerlerine taktıkları zinetlere ve ziynet yerlerine dikkatleri çekerek erkekleri tahrik etmiş olurlardı. İşte Allah Teâlâ, inanan kadınların cahiliye dönemi kadınlarının yaptığı gibi yolda yürürken gizledikleri ziynetlerini bildirmek ve dikkatleri çekmek için ayaklarını yere vurmalarını yasaklamaktadır.⁹² Allah Teâlâ, bu ayette gönderdiği dinin kriterlerine inanmış bir bayanın sokakta, çarşıda, pazarda nasıl yürümesi gerektiği hususunda bir ölçü vermektedir:

Kur'an, kadınların tesettür ölçülerine riayet ederek yani baştan ayağa örtünmüş bir halde yolda edep ve vakar içinde yürümelerini, örtüp gizledikleri kolye, gerdanlık, küpe vs. gibi takılarını veya fitrî güzelliklerini bildirmek, göstermek için, bacak oynatıp, ayak çalmalarını, çapkın çapkın yürüyerek dikkatleri üzerlerine çekip, erkekleri tahrik etmelerini ve şüphe uyarmalarını yasaklamaktadır.⁹³ Kadınların fitne ve fesada sebebiyet verecek, erkeklerin şehvetini tahrik edecek ve kendileri haklarında su-i zanna kapı açacak şekilde yürümelerini nehyetmektedir.⁹⁴

Kadınların taktıkları takılarından memnuniyetlerini göstermek için böyle ayaklarını vurarak yürümeleri mekruh, erkekleri tahrik etmek için açılıp saçılarak, kendilerini teşhir ederek çapkın çapkın yürümeleri ise haram kabul edilmiştir. Aynı şekilde erkeklerin de kendini beğenmişlik alameti olarak ayakkabılarını yere vurması ve

⁹¹ Mustafa Müslim, *et-Tefsiru'l-Mevduû*, 5/213.

⁹² Fahreddin er-Razi, *Mefatihü'l-Ğayb*, 23/210-211; İbn Kesir, *Tefsiru Kur'âni'l-Azîm*, 3/286-7

⁹³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 5/3508.

⁹⁴ Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-Münîr*, Dâru'l-Fikri'l-Muasır, Beyrut, 1991, XVIII/221; İbn Aşur, *Tefsîrü't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XVIII/213-214.

benzeri hareketlerde bulunmaları da aynı kategoride değerlendirilmiştir.⁹⁵

Ayet, kadınların erkeklerin dikkatlerini çekip tahrik edecek, negatif duyguları harekete geçirecek her türlü yürüyüş şeklini yasaklamaktadır.⁹⁶

Diğer taraftan hadis-i şerifte kadınların yolda yürürken yolun ortasından gitmek suretiyle erkeklerle ihtilata sebebiyet vermeleri yasaklanmış ve yolun kenarından gitmeleri emredilmiştir.⁹⁷

Bu ayetin tefsirinde Hz.Ömer'in Hz. Şuayb (a.s.)ın kızını haya içerisinde elbisesinin kolunun yenini yüzüne koyarak konuştuğu⁹⁸; çok cüretkar, sivri ve uzun dilli birisi olmadığı şeklinde tarif ettiği nakledilmektedir.⁹⁹

4.Namaza Vakar ve Sükûnetle Yürüyerek Gitmek

Kur'an'ın bir Müslümanın hayatındaki yürüme karelerinin içinde önem verip, perspektife aldığı anlardan birisi de Cuma günü değişik meşguliyetler özellikle de ticaretle meşgul olan insanların ezan sesini duyunca sergilemeleri gereken tavır ile ilgilidir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا
الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Ey iman edenler! Cuma namazına ezan ile çağırıldığınız zaman derhal Allah'ı zikretmeye (hutbe ve namaza) vakarla gidin, alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz, bu sizin için çok daha hayırlıdır.” (Cum'a, 62/9)

Ayette geçen فَاسْعَوْا kelimesi سعي kökünden gelmektedir. Bu kelime Kur'an'da değişik ayetlerde “çalışmak, amel, iş” anlamında kullanılmakla birlikte¹⁰⁰ burada “yürümek, gitmek, geçip gitmek” manasındadır. Koşmak anlamında değildir.¹⁰¹ İbadet niyetiyle, kararlı bir şekilde, yürüyüşünüze özen göstererek namaza gidin, şeklinde tefsir edilmiştir.¹⁰²

⁹⁵ Kurtubi, *el-Câmi'*, XII/238; Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-Münîr*, 18/226.

⁹⁶ Bkz. İbn Aşur, *Tefsîrü't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 18/213.

⁹⁷ Ebu Davud, *Edeb*, 168; İbn Kesir, *Tefsîru Kur'âni'l-Azîm*, 10/225; *el-Mevsuatü'l-Fıkhîyyetü'l-Kuveytiyye*, “ünûse” madd. (7/88.)

⁹⁸ Taberî, *Cami'u'l-Beyan*, 20/60; İbn Ebi Hatim, *Tefsîru İbn Ebi Hâtim*, 9/2964.

⁹⁹ İbn Kesir, *Tefsîru Kur'âni'l-Azîm*, 3/385

¹⁰⁰ *Necm*, 53/39; *Saffat*, 37/102; *Bakara*, 2/205; *Naziat*, 79/35; *Leyl*, 92/4.

¹⁰¹ Taberî, *Cami'u'l-Beyan*, 28/100; *Zemahşerî, Keşşaf*, 4/536; *Razi, Mefatihü'l-Ğayb*, 30/9.

¹⁰² İbn Kesir, *Tefsîru Kur'âni'l-Azîm*, 4/366.

Cuma namazı İslamiyet'in şâirindedir. Cumaya önceden gelmek sünnettir. Bununla birlikte erken gelme imkânı olmayanların en azından Cuma ezanı okunmaya başlanınca meşgul olduğu işleri hemen bırakıp, namaza gitmeleri gerekir.¹⁰³ Aksi takdirde geçerli bir mazeret olmaksızın gitmemek Allah'ın emrine isyan sayılıp günah kabul edilmiştir.¹⁰⁴ Hz. Ömer, İbn Mes'ud, İbn Abbas ve daha başkalarından ayet-i kerimenin manasının "hemen gidiniz" şeklinde olduğu da nakledilmiştir. Peygamber Efendimiz bu noktayı açıklayarak şöyle buyurmuştur: *"Namaz için kamet getirildiğinde koşarak namaz yerine gitmeyin. Size, sükûn, itminan ve vakar içinde, telaş yapmadan yürüyerek gelmek yakıştığından siz de öyle yapın. Yetişebildiğiniz kadarını (İmamla) kılın; yetişemediğinizi (kendiniz) tamamlayın! Sizden birisinin namaz kılmaya yöneldiğinde namaza başlayıncaya kadar geçirdiği süre de namazdaki gibidir."*¹⁰⁵

Hadisten anlaşıldığı üzere Peygamber Efendimiz namaza başlamak için kamet getirildiğinde kaçırma korkusu olsa bile koşarak namazgâha gitmekten nehyetmektedir. Bu namaz ister Cuma namazı olsun isterse cemaatle kılınan başka bir namaz olsun fark etmez. Namaza koşarak gitmenin yasaklanarak; sükûnet ve vakar içinde gidilmesinin emredilmesinin pek çok hikmeti olsa gerektir. Bunlardan en önemlisi namaz kılmak için yola çıkan, namazla bütünleşmek isteyen insanın namaza yakışır bir edep ve tavır ile hareket ederek, en kâmil tavır ve davranışı sergilemesi gelir.¹⁰⁶ Böyle davranılmayıp telaşla, koşuşturularak geline namazda insanın kendini ve nefesini toplayarak namaza konsantre olması zaman alır. Bu itibarla namaz öncesi sekine, vakar ve itminan içinde yürünmesi Yüce Mevlâ'nın huzuruna çıkmaya ruhen, kalben, bedenen hazırlanma, konsantrasyon sürecidir.¹⁰⁷

¹⁰³ Aliyyü'l-Kari, Fethu Babi'l-İnaye bi Şerhi'n-Nükaye, Daru'l-Erkam, Beyrut, 1997, 1/400.

¹⁰⁴ El-Mevsuatü'l-Fikhiyyetü'l-Kuveytiyye, "Salatu'l-Cuma" madd. (27/205)

¹⁰⁵ Buhârî, Ezân/600, Cum'a/857; Müslim, Mesâcid/944-947; Tirmizî, SaIât/301, Nesâî, İmâmet/852; Ebû Dâvud, Salât/485-486; Dârimi, Salat: 59; Ebû Davud, Salat: 55.

¹⁰⁶ Nevevî, Şerhu Müslim, 5/99.

¹⁰⁷ Cuma namazı erkeklere farzdır. Bu namazın farz olmasının şartlarından biri de Cuma kılınacak yere gidebilmektir. Cumanın kılındığı yere yürüyüp gidemeyecek olan ayakları felç, kesik veya yatalak olan kimselere ise farz değildir. Fıkıh alimleri, cuma namazına yürüyerek gitmenin müstehap olduğu kanaatindedir. Çünkü yürüyerek gitmek, tevazua daha yakındır. Yaşlı, hasta, zayıf insanlar ise binekle gidebilirler. el-Mevsuatu'l-Fikhiyyetü'l-Kuveytiyye, "mşy" madd. (37/340)

Karakter Eğitimi ve Yürüme Tarzı İlişkisi

Buraya kadar ele alınan konulardan Kur'an'da insan karakteri, ahlakı ile yürüme tarzı arasında ciddi bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. İnsan, İslam'ın iman, ibadet, muamelat, ahlak, kalp ve ruh hayatına yönelik öğretilerini yaşaya yaşaya tabiatının bir yanı haline getirdiği ölçüde bir Müslüman olarak ona göre bir şahsiyet ve karakter kazanmaktadır. Zaten İslam'ın en önemli hedeflerinden birisi insana ikinci bir fitrat kazandırmaktır. Nitekim Peygamber Efendimiz: "Sizden biri heva ve hevesini benim getirdiğim mesaja tabi kılmadıkça kâmil mümin olamaz."¹⁰⁸ buyurmaktadır. Bu açıdan meseleye baktığımızda Kur'an'da yürüme tarzı konusunun gerek toplum gerekse fert ahlakı ve karakteri ile yakından alakası olduğu görülmektedir.

İsra suresinde 22-39 ayetler arasında bir toplumu toplum yapan temel dinamikler ve esaslar zikredilmektedir. Bu ayetlerde ahlak, edep kuralları, ferdî ve içtimaî mükellefiyetler tevhid esası üzerinde temellendirilerek; Allah'a şirk koşmama, O'ndan başkasına ibadet etmeme, anne-babaya iyilik, yakınlarla, yoksullara ve yolda kalmışlara yardım etme, malı saçıp savurmadan uzak durma, rızık endişesiyle anne karnındaki cenini öldürmeme, zinaya yaklaşmama, haksız yere insanı öldürmeme, yetimin malını koruma, sözünde durma, ölçüyü ve tartıyı doğru tutma, gerçeği iyice araştırma emredilmekte ve yeryüzünde gurur ve çalmla böbürlenerek yürüme yasağı ile bitirilmektedir. Bahsi geçen bu ayetler tevhid ile başlayan bu bölüm yine tevhid hakikatine vurgu yapılarak noktalanmaktadır. Müslüman kimliğinin, oluşmasında tevhid inancı ve genel manada inanç manzumesi hem temel ana blokaj hem de derecesine göre her meselenin kendisiyle irtibatlı ana eksendir. Bu itibarla Kur'an'da ahlakî ve edebî değerler başta tevhid hakikati olmak üzere imanî değerler blokajı üzerine temellendirildiği gibi sonunda yine şirkten uzak durmaya vurgu yapılarak onunla irtibatlandırılmaktadır.¹⁰⁹ Burada ayrıca her aksiyon, söz ve düşüncenin tevhid ile başlayıp onun üzerine örgülenmesi gerektiğine de dikkat çekilmektedir.

108 Bağavî, Hüseyin b. Mes'ud, *Şerhu's-Sünne*, (Tahk.: Şuayb el-Arnaut, Muhammed Züheyr Şaviş), el-Mektebu'l-İslâmî, Dimeşk, 1983, s. 213; Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, *el-Medhal ile's-Süneni'l-Kübra*, (Tahk.: Muhammed Ziyaurrahman el-A'zamî), Dâru'l-Hulefa li'l-Kitabi'l-İslâmî, Kuveyt, 1993, s.1/188.

109 Bkz. Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l-Kur'an*, Beyrut, Dâru's-Şurûk, 1986, 4/2220; Zuhaylî, *et-Tefsiru'l-Münir*, Dâru'l-Fikir, 1991, 15/68; Muhammed Beşir b. Cedidiyye, *Tenvîru'l-Müstenîr fi Beyani Meani'l-Kur'an*, 4/24.

Aynı şekilde Lokman (a.s.)ın insanın yürümesini disipline etmesi ile ilgili oğluna verdiği nasihat bir çocuğun karakter ve şahsiyetinin portresinin çizildiği bir çerçevede ele alınmıştır. Lokman (a.s.) çocuk eğitiminin temel esaslarını hikmet yörüngeli anlatmaktadır:

“Lokman oğluna nasihat ederken: “Evladım!” dedi, “sakın Allah’a eş, ortak koşma. Çünkü şirk pek büyük bir zulümdür.” “Evladım, yapılan iş; bir hardal tanesi kadar küçük de olsa, bir kayanın içinde saklı da olsa, yahut göklerin veya yerin herhangi bir noktasında bile bulunsa, mutlaka Allah onu meydana çıkarır. Allah öyle latîf, öyle habîrdir (ilmi gizliliklere pek kolay bir tarzda nüfuz eder). Evladım, namazı hakkıyla ifa et, iyiliği yay, kötülüğü de önlemeye çalış ve başına gelen sıkıntılara sabret! Çünkü bunlar azim ve kararlılık gerektiren işlerdendir. Kibirli davranarak insanlara yüzünü dönme, yerde çalınmış çalınmış yürüme! Çünkü Allah kibirle kasılan, kendini beğenmiş, övünüp duran kimseleri asla sevmeyiz. Yürürken ölçülü, mütedil yürü! Konuşurken sesini ayarla, bağırarak konuşma! Unutma ki seslerin en çirkini, avazı çıktığıınca bağırarak eşeklerin sesidir.” (Lokman, 31/13, 16-19)

Lokman (a.s.)ın çocuk eğitimi ile ilgili her dönem insanına çok önemli mesajlar veren hikmet eksenli altın nasihatleri şu esaslar üzerinde temellendirilmektedir¹¹⁰: Tevhid hakikatinin iyi bilinip, kalplere, gönüllere ve akıllara yerleştirilmesi; şirkin en büyük ve en kötü zulüm olduğu kabul edilerek ondan uzak durulması; Allah hakkının her şeyden önce geldiği; O’na isyanın olduğu yerde bu insanlara velev ki anne-baba dahi olsa itaat edilmeyeceği; Allah hakkından sonra en büyük hakkın anne-baba hakkı olduğu ve onlara itaat etmenin farziyyeti ve onların kendisini yetiştirip, büyütmesine şükretmesi gerektiği; bir insanın diğer insanlarla muamelelerinde başta dini değerlerin tebliğ ve temsili olmak üzere ondan yürüme ve ses tonunu ayarlamaya kadar en güzel tavrı takınması gerektiği ifade edilmektedir.¹¹¹ Diğer bir ifadeyle dinin temsili adına olması gereken temel esaslar zikredilmektedir.

İşte Kur’an, Hz. Lokman’ın ağzından Müslüman bir çocuğun karakter eğitimi ile ilgili temel disiplinleri verirken bunların içinde önemli bir yeri olan “yürüme tarzından” da bahsetmekte; Allah’ın ve insanların sevmediği gurur, kibir, kendini beğenmişlik içinde, insanları hafife alarak tepeden bakan bir psikolojik rahatsızlık ve aşağılık kompleksi ile yürümekten nehyetmektedir.¹¹² Lokman (a.s.)

¹¹⁰ Rifat Oral, “Kur’an’da Lokman (a.s.) ve Çocuk Eğitimi”, Mehir Dergisi, İlkbahar 1999, s.63-65.

¹¹¹ Mustafa Müslim, *et-Tefsiru’l-Mevdû li Süveri’l-Kur’ani’l-Kerîm*, 6/36.

¹¹² Mustafa Müslim, *et-Tefsiru’l-Mevdû*, 6/34-35.

evladına yaptığı bu nasihatleri dengeli yürümesi ve ses tonunu iyi ayarlaması gerektiği tembihleriyle noktalamaktadır.

Kur'an, Furkan suresinde de "Rahman'ın kulları"nu örnek vasıflarıyla anlatmış, her biri bir zümreyi andıran sekiz sıfatla onları nitelmiş, İslâm ahlâk ve medeniyetinin, bir manada fezlekesini yapmıştır. Rahman'ın halis kullarının karakterlerinin portresini çizerken ilk sırada onların "Tevazu, mahviyet ve vakarla yürüyüşleri" zikredilmiştir:¹¹³

Kur'an'ın, ideal insan portresinin önemli bir yanı, insan karakter ve ahlakının bir parçası olarak değerlendirdiği "itidalli yürüme"yi ele alırken ilk önce vurguladığı husus gurur, kibir ve çalımdan uzak bir şekilde yürüme şeklindedir.

Sonuç

Allah Teâlâ, insanı yoktan var etmiş, onu akıl ve irade nimetiyle donatarak bizzat kendisine muhatap almış ve peygamberler vasıtasıyla ona mesajlar göndermiştir. Kur'an ile ilahî mesaj kemale ermiş ve din adına son nokta konulmuştur. Bu Yüce Mesaj'da ideal bir fert ve toplumu meydana getirecek temel esas ve dinamikler değişik açılardan ortaya konmuş ve canlı misallerle müşahhaslaştırılarak her dönem insanına rehberlik yapacak bir enginlikte sunulmuştur. Kur'an'ın insan karakteri ve portresi ile ilgili sunduğu model; tevhid inancı, ibadet hayatı, muamelat ve ahlâkî değerler üzerine temellenmektedir. Bu temel esaslar üzerine bina edilen davranışlardan bir tanesi de uygun yürüme tarzıdır.

Kur'an, insanın iradesinin hakkını vererek gurur, kibir, çalım ve böbürlenerek yürümekten uzak durmasını, bunun yerine tevazu, vakar, sükunet ve haya içinde dengeli bir şekilde yürümesini emretmiştir. Kur'an'da yürüme ile ilgili ayetlerde gururla, kibirle, kasıla kasıla yürümek dünya ve ahiretteki feci akıbetine dikkat çekilerek yasaklanmış; insana nimetlerin gerçek sahibi olan Allah karşısındaki konumu, aczi, fakrı hatırlatılarak böyle negatif bir davranıştan kurtulma yolu gösterilmiştir.

Diğer taraftan tevazu, vakar, sükûnet ve haya ile yürüyen insanlar övülmüş ve dengeli yürüme emredilmiştir. Dengeli yürüme ise herhangi bir mecburiyet olmadığı müddetçe ne hızlı sıçrayarak ne de canlı cenaze gibi yavaş, ikisinin ortasında fitrî bir şekilde yürüme şeklindedir.

¹¹³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, V/3611.

İnsanın her tavır ve davranışı onun karakterini ortaya koyan veya ele veren bir beden dilidir. Yürüme de bir insanın karakter ve şahsiyetinin görünen en önemli özelliklerinden biridir. Kur'an ve Sünnet'te bir Müslümanın yürümesinin, yeryüzünde gezip dolaşmasının, tefekkür eksenli, nimeti ilahîyi tanıma ve şükürle coşma yörüngeli olması gerektiği bildirilmiş; hayatının her karesinde inandığı değerler manzumesini temsil eden bir yürüyüşle hareket etmesi emredilmiştir. Bu cümleden olarak imandan sonra en önemli dini değer olan namaza giderken bile telaşla, alelacele koşarak değil vakar ve itminan içinde yürünmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Gururla, kibirle ve kasılarak yürümeden nehyeden ve mütevazi ve dengeli yürümeyi emreden ilahî beyanlar, tağlip tarikiyle hem erkek hem de bayanlara yöneliktir. Bunun yanında özellikle bayanların haya ve edep içerisinde, başkalarını tahrik eden, fitneye sebebiyet veren bir tavır ve davranıştan uzak bir şekilde yürümesi emredilmiştir.

Kaynakça

- Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ*, (Tahk.: Ahmed Fellaş), Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1984.
- Aliyyü'l-Kari, *Fethu Babi'l-İnaye bi Şerhi'n-Nükaye*, Daru'l-Erkam, Beyrut, 1997.
- Aynî, Bedreddin, *Umdetü'l-Kâri fi şerhi'l-Buhari*, Dâru ihyai't-Turas, Beyrut, (t.s.)
- ---*Şerhu Süneni Ebi Davud*, (Tahk.: Ebu'l-Münzir Halid b. İbrahim), Mektebetü Rüşd, Riyad, 1999.
- Azimâbâdî, Ali, *Avnü'l-Ma'bud Şerhu Süneni Ebî Davud*, (Tahk: Abdurrahman Muhammed Osman), el-Mektebetü's-Selefiyye, Medine, 1968.
- Bağavî, Hüseyin b. Mes'ud, *Şerhu's-Sünne*, (Tahk.: Şuayb el-Arnaut, Muhammed Züheyr Şaviş), el-Mektebu'l-İslâmî, Dimeşk, 1983.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, *el-Medhal ile's-Süneni'l-Kübra*, (Tahk.: Muhammed Ziyaurrahman el-A'zamî, Dâru'l-Hulefa li'l-Kitabi'l-İslâmî, Kuveyt, 1993.
- Bikaî, Burhaneddin Ebu'l-Hasan, *Nazmü'd-Dürer fi Tenasübi'l-Ayi ve's-Süver*, Daru'l-Kütübi'l-İslâmî, Kahire, t.y.
- Buhari, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahihü'l-Buhari*, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.
- Dârimî, Abdullah b. Abdurrahman b. Fadl, *Sünenü'd-Dârimî*, (Tahk.: Fevvâz Ahmed ez-Zemerlî, Hâlid es-Sebi' Alemi), Dâru'l-Kitâbi'l-Arabi, Beyrut, 1987.
- Ebu's-Suud, Muhammed b. Muhammed, *İrşadü'l-Akli's-Selim ila Mezaya'l-Kur'ani'l-Kerim*, Beyrut, Dâru İhya-i't-Turasi'l-Arabi, (t.y.)
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul, t.s.
- Erul, Bünyamin, "Hz. Peygamber ve Beden Dili" İslam'ın Güncel Sunumu (Kutlu Doğum 2003) Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Ankara, 2003.
- Feyyûmî, Ahmed b. Muhammed, *El-Misbahu'l-Münîr*, el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, t.s.
- İbn Aşur, Muhammed Tahir b. Muhammed, *Tefsirü't-Tahrir ve't-Tenvir*, ed-Dâru't-Tunusiyye, Tunus, 1984.

- İbn Atiyye, *el-Muharreru'l-Vecîz fi Tefsiri'l-Kitabi'l-Aziz*, (Tahk. Abdüsselam Abdü's-Şafii), Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Lübnan, 1993.
- İbn Ebî Hâtim, *Tefsiru İbn Ebi Hâtim*, (Tahk.: Es'ad Muhammed et-Tayyib) el-Mektebetü'l-Asriyye, Sayda, (t.y.).
- İbn Esir, İzzeddin, *Üsdü'l-Çabe*, Dâr-u İhyâi't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, 1996
- İbn Hacer el-Askalani, *Fethü'l-Bâri bi Şerhi Sahihi'l-Buhari*, (Tahk.: Muhammed Fuad Abdülbaki, Muhibbüddin el-Hatîb), Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, t.s.
- ---*Lisanü'l-Mizan*, (Tahk.: Dâiretü'l-Maarifi'n-Nizamiyye), Müessesetü'l-A'lemî, Beyrut, 1986.
- İbn-i Kesir, Ebü'l-Fida İsmail b. Ömer, *Tefsiru'l-Kur'an'il-azîm*. Beyrut, Dâru'l-Fikr, 1982.
- Kara, Necati, *Bir İletişim Aracı Olarak Kur'an'da Beden Dili*, Bilge Yayınları, İstanbul, 2004.
- Kutub, Seyyid, *Fi Zilali'l-Kur'an*, Beyrut, Dâru's-Şurûk, 1986
- Kurtubi, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an*, Dâru's-Şa'b, Kahire, (t.y.)
- *el-Mevsuatü'l-Fikhiyyetü'l-Küveytiyye*, Vizaretü'l-Evkaf ve's-Şuûni'l-İslâmiyye, Küveyt, 1983-2006.
- Muhammed Beşir b. Cedidiyye, *Tenvîru'l-Müstenîr fi Beyani Meani'l-Kur'an*, 4/24.
- Mübarekfuri, Ebü'l-Ula Muhammed Abdurrahman b. Abdirrahim, *Tuhfetü'l-Ahvezi bi Şerhi Câmiü't-Tirmizi*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, (t.s.)
- Münavi, Abdurraûf, *Feydu'l-Kadîr*, el-Mektebetü'l-Ticariyyeti'l-Kübrâ, Mısır, 1935
- Müslim b. el-Haccac, *Sahihu Müslim*, (Naşir: Muhammed Fuad Abdülbaki), Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyeye, Kahire, 1955.
- Müslim, Mustafa, *et-Tefsiru'l-Mevdû li Suveri'l-Kur'an*, Câmi'atu Şarika, Birleşik Arap Emirlikleri, 2010.
- Nevevî, *Minhac şerhu Sahihi'l-Müslim*, el-Matba'atu'l-Mısriyye, Ezher, Kahire, t.y.
- Oral, Rıfat, "Kur'an'da Lokman (a.s.) ve Çocuk Eğitimi", Mehir Dergisi, İlkbahar 1999.
- Rağîb el-İsfahanî, *Mu'cemu Müfredati Elfazi'l-Kur'an*, (Tahk.:

Nedim Mar'aşlı) Dâru'l-Fikr, Beyrut, t.s.

- Razi, Fahreddin, *Mefatihü'l-Ğayb*. Beyrut, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2000
- Sehavî, Muhammed b. Abdurrahman, *el-Makâsidü'l-Hasene*, (Tahk.: Muhammed Osman el-Hışt), Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut, 1985.
- Taberi, İbn Cerîr, *Câmiu'l-Beyan an Te'vil-i Ayi'l-Kur'an*. Beyrut: Dar-ı fikir, 1994.
- Tirmizi, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *el-Câmiü's-Sahih*, (Tahkik ve Şerh: Ahmed Muhammed Şakir), Mektebetu Mustafa el-Babi el-Halebi, Kahire, 1977.
- Yardım, Ali, *Peygamberimiz'in Şemali*, İstanbul, Damla Yayınevi, 2011
- Yıldırım, Kadri, "Arap Dili ve Belağatında Bedensel Beyan", *Ekev Dergisi*, 2002, sayı: 13. (s.295-314)
- Yılmaz, Mustafa, "Yürüme-Gurur İlişkisi", *Yeni Ümit Dergisi*, Sayı: 80.
- Zuhaylî, Vehbe, *et-Tefsiru'l-Münir*, Dâru'l-Fikr, 1991.